

Fırsat eşitliği açısından eğitimde dijitalleşme: Öğretmen görüşleri

Aslı Aslandede Altan¹, İbrahim Sün², Özge Denli³, Demet Dinç Karaboğa⁴

DOI 10.5281/zenodo.10397085

Özet

Bu araştırmanın amacı, fırsat eşitliği açısından eğitimde dijitalleşme konusunun öğretmen görüşlerine göre incelemektir. Bu çalışmada nitel yöntem tercih edilmiş olup olgu bilim deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 21 öğretmen oluşturmuştur. Çalışma grubu, ölçüt örnekleme yaklaşımı ve maksimum çeşitlilik kullanılarak seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacının yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler, çalışma grubu üyeleriyle yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri temalar, kategoriler ve kodlar ortaya çıkarmıştır. Veriler üzerinde hem içerik analizi hem de betimsel analiz yapılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin dijital eğitim materyallerine yönelik görüşleri, avantajlar ve dezavantajlar temaları altında toplanarak incelenmiştir. Dijital araçların öğrenci katılımı ve etkileşimi üzerindeki etkiler ise kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler, öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler ve eşit katılım zorlukları teması altında ele alınmıştır. Öğrencilerin dijitalleşme sürecinde karşılaştığı engeller, okullardaki teknolojik altyapı eksikliği, sosyo-ekonomik sınırlamalar ve motivasyonel unsurlar olarak belirlenmiştir. Fırsat eşitliğini sağlamak için öğretmenlerin benimsediği stratejiler, bireysel yaklaşımlar ve eğitsel yaklaşımlar olarak iki temada özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: fırsat eşitliği, eğitimde dijitalleşme, öğretmen

Digitalization in education in terms of equal opportunities: teachers' views

Abstract

The aim of this study is to examine the issue of digitalization in education in terms of equal opportunities according to teachers' views. Qualitative method was preferred in this research, and it was designed in a phenomenological design. The study group of the research consisted of 21 teachers. The study group was selected using the criterion sampling approach and maximum diversity. The researcher's semi-structured interview form was used as a data collection tool. The interviews were conducted face-to-face with the members of the study group. The study data revealed themes, categories, and codes. Both content analysis and descriptive analysis were performed on the data. In the study, teachers' views on digital educational materials were analyzed under the themes of advantages and disadvantages. The effects of digital tools on student participation and interaction were discussed under the themes of changes in using skills, changes in learning content and equal participation difficulties. The barriers faced by students in the digitalization process were identified as lack of technological infrastructure in schools, socio-economic limitations, and motivational factors. The strategies adopted by teachers to ensure equal opportunities are summarized in two themes: individual approaches and educational approaches.

Keywords: equal opportunities, digitalization in education, teachers

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, a.aslandede@gmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ibrahim4689@gmail.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ozge_yolbir@hotmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, demetkaraboga2334@gmail.com

Giriş

Eğitimde fırsat eşitliğinin amacı, insanların aile statülerine veya sosyal merdivendeki konumlarına bakılmaksızın, bireysel çabaları ve yeterlilikleri temelinde toplumda hak ettikleri yere ulaşmalarını sağlamaktır (Pietro, 2021). Bu da meritokratik bir toplumda toplumun her kesiminden öğrencilerin eğitime eşit erişiminin sağlanmasıyla başarılabilir. Eğitim politikası, özellikle gelişmekte olan ülkelerde eşit eğitim fırsatlarına öncelik vermelidir. Türkiye'de %100 devam oranına ulaşmak ve eğitime erişimi yaygınlaştırmak, sınıfta fırsat eşitliğini garanti altına almaya yönelik girişimlerin ana hedefleridir. Eğitime erişimin garanti altına alınmasından sonra, öğrencilerin devamlılığının ve eğitim sürecine katılımının sağlanması gelmektedir. Halihazırda öğrencilere maddi yardım sağlamanın başlıca yöntemleri arasında burs programları, yurtlarda barınma, ücretsiz ders kitapları, kaynak kitaplar, destekleme ve yetiştirme kursları yer almaktadır (Ritzhaupt, vd., 2020). Eğitime erişimin garanti altına alınmasına yönelik uygulama ve politikalara ek olarak, eğitimde fırsat eşitliği ve eğitim politikası literatürü genellikle süregelen toplumsal eşitsizlikler temelinde fırsat eşitliği sağlamanın kısıtlarına odaklanmaktadır. Eğitim politikalarının tek başına eğitimde fırsat eşitliği yaratıp yaratamayacağı sorusu ilk olarak Coleman, Campbell, Hobson, McPartland, Weinfeld ve York (1966) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen kapsamlı bir anket çalışmasında gündeme getirilmiştir. Raporun sonuçları, okullar arasındaki akademik performans farklılıklarında birincil etkenin okullar değil aileler olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, daha geniş anlamda sosyal eşitsizliğin ve daha spesifik olarak sosyal sınıf görüşlerinin eğitim eşitsizliğinin temelini oluşturduğunu iddia etmek mümkündür. Bireyin doğduğu sosyokültürel ortamın ve sosyoekonomik koşulların eğitim eşitsizliklerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynadığı gösterilmiştir. Bu strateji, eğitim eşitsizliğinin okullar tarafından yaratılıp yaratılmadığı ve sürdürülüp sürdürülmediği, dolayısıyla okulların meşru kurumlar olup olmadığı konusunda bir tartışma başlatmıştır. Sonuç olarak, ailenin ve okul dışındaki sosyal çevrenin özellikleri, eğitim eşitsizliklerinin arkasındaki temel belirleyiciler olarak tanımlanmıştır (Samantha, 2022). Ana akım yöntemler okulu, okul dışı çevreden kaynaklanan eşitsizlikleri eşitleyen bir çerçeve olarak görmekte ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasını eğitim politikalarının işleyişi açısından değerlendirmektedir. Bu, ailenin geçmişine dayalı faktörlerin eğitimde pek de önemli olmadığı gerçeğiyle ilgilidir. Sosyoekonomik eşitsizliğin derinleşmesi, okul dışı ortamların eğitim üzerindeki etkisinin artması ve küreselleşme bağlamında bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) devreye girmesi, bu yöntemin yeni bir noktaya evrilmesine katkıda bulunmuştur. Aileler, okul faaliyetlerindeki etkilerinin artmasıyla birlikte artık okulla ortak bir eğitim sorumluluğuna sahiptir. Sonuç olarak, aileler artık çocuklarının okula katılımında ve eğitim deneyimlerinin kalitesinde her zamankinden daha önemli bir rol oynamaktadır (Soylu ve Esen, 2022). Bu katılım biçimlerinin ailenin eğitim ve sosyoekonomik düzeyi, eğitime verdiği değer ve kültürel yeterlilikleri gibi temel özelliklere göre nasıl farklılaştığını gösteren çalışmalar, ailenin eğitime katılımı bireyin eğitim deneyimlerinde daha önemli bir faktör haline geldikçe daha fazla talep görmektedir. Küreselleşme, teknolojik gelişmeler, BİT'lerin eğitimde artan kullanımı ve dijital öğrenmenin tüm eğitim seviyelerinde yaygınlaşması sonucunda fırsat eşitliği ve eğitim eşitsizliği yeni boyutlar kazanmıştır. Okul dışı ortamdaki kaynaklanan eğitim eşitsizliklerinin yapısını etkileyen ana faktörün, ailenin eğitim kazanımına dayalı olarak BİT'lere erişim sağlama becerisi olduğu görülmektedir. Bu anlamda, bir çocuğun okula katılmasına yardımcı olmak için kullanılacak BİT'lerin evde bulunması ya eşitsizliğe yeni bir boyut kazandırmakta ya da eşitsizliğin üstesinden gelinebilecek bir alan yaratmaktadır. Okulların demografik yapısı giderek aile ve okul dışı çevre tarafından şekillendirildiğinden, eğitimde dijitalleşme okul dışı ekonomik ve

kültürel koşullar açısından çok önemli bir uyum mekanizmasıdır. Aynı zamanda eğitim süreçleri üzerinde de etkileri vardır ve öğrencilerin okul dışı çevreden kaynaklanan dezavantajlarını gidermeye yardımcı olabilir (Seymour, Skattebol & Pook, 2020). Eğitimde dijitalleşmenin eğitimde fırsat eşitliği sağlamada işlevsel hale getirilmesi için, dijitalleşmenin okul dışı ortamın koşullarından kaynaklanan eşitsizlikleri düzenleyen bir araç olarak rolüne odaklanmanın, özellikle öğrencilerin okul dışı öğrenme ortamlarının desteklenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

"Fırsat Eşitliği Açısından Eğitimde Dijitalleşme: Öğretmen Görüşleri" başlıklı bu araştırma, eğitimde dijitalleşmenin fırsat eşitliği üzerindeki etkilerini değerlendirerek önemli bir alanı ele almaktadır. Öğretmenlerin dijital eğitim materyalleri, öğrenci katılımı ve etkileşimi konusundaki görüşleri, eğitimdeki dijital dönüşümün potansiyel avantajlarını ve zorluklarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu araştırma, dijitalleşme sürecinde karşılaşılan engelleri belirleyerek, öğrencilere eşit fırsatlar sağlamak için öğretmenlerin benimsediği stratejileri vurgulayarak, eğitim sistemindeki potansiyel eşitsizliklere ışık tutmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma, eğitimde dijitalleşmenin yönetilmesi ve geliştirilmesi için kritik öneme sahip bilgiler sunmaktadır.

Bu kapsamda araştırmada fırsat eşitliği açısından eğitimde dijitalleşmenin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Bu ana amaç altında araştırmada aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

Öğretmenlerin dijital eğitim materyallerin öğrencilere fırsat eşitliği sağlama konusunda sunduğu avantajlar veya dezavantajlar konusunda görüşleri nasıldır?

Öğretmenlerin dijital eğitim araçlarını kullanırken, öğrencilerin katılım ve etkileşim seviyelerinde değişiklikler hakkındaki görüşleri nasıldır?

Öğretmenlere göre eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı en büyük engeller nelerdir?

Öğretmenlerin eğitimde dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak için uyguladığı yöntemler hakkındaki görüşleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu araştırma konusu için daha uygun olacağını düşünüldüğünden nitel araştırma yapmaya karar verilmiştir. Nitel araştırma yönteminin düzenlendiği çalışmalarda konunun derinlemesine ve kapsamlı bir analizi yapılmaya çalışılır. Sonuç olarak araştırmacının bir maceracı gibi davranması gerekir. Araştırmacı yeni, konuyla ilgili sorular sorarak sürece destek verir ve bireyin öznel bakış açılarına değer verir. Nitel araştırmanın temeli, araştırmacının merak ettiği bir olgu hakkında bilgi edinme arzusudur. Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılır. Nitel araştırma, insanların bakış açılarının ve doğal çevrelerinde karşılaştıkları olayların gerçek ve kapsamlı bir resmini sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırma olarak adlandırılan yaklaşım, çalışma konusuna bütüncül bir bakış açısıyla bakar ve onu diğer alanlarla birlikte yorumlar. İncelenen olay ve olgular kendi özel bağlamları içinde incelenir ve bireylerin bunlara yükledikleri anlamlar ışığında değerlendirilir. İnsanların kendi gizemlerini yanıtlamak ve kendi çabalarıyla biçimlendirdikleri sosyal sistemlerin derinliklerini keşfetmek için oluşturdukları yöntemlerden biri nitel araştırmadır (Özdemir, 2010). Bu çalışmada olgubilim adı verilen bir nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Deneyimi değerlendirmeye odaklanan nitel araştırma

yaklaşımlarından biri olgu bilim (fenomenoloji) desenidir (Miller, 2003). Fenomenolojinin temel amacı, insanların deneyimlerine dayanarak olguların altında yatan ortak anlamları derinlemesine araştırmak ve tespit etmektir (Miller, 2003). Sonuç olarak, fenomenolojide fenomeni deneyimleyen kişiler ile fenomenin kendisi arasındaki ilişki vurgulanır. Bu çalışmanın metodolojisi bireysel deneyimlere dayanmakta ve bu deneyimlerin bir yorumunu sunmaktadır. Günlük olarak karşılaştığımız ve deneyimlediğimiz ancak tam olarak kavrayamadığımız ya da farkına varamadığımız şeylerin incelenmesi fenomenoloji olarak bilinir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma grubu

Araştırmanın fenomenolojik karakterine uygun olarak en az iki yıllık mesleki kıdeme sahip katılımcıların ön görüşmeler yoluyla çalışmaya dahil edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu durumda maksimum çeşitlilik örnekleme ile branş, cinsiyet ve yaş açısından çeşitliliği temsil eden katılımcılar, ölçüt örnekleme ile de iki yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmacı, maksimum çeşitlilik örneklemesini kullanırken farklı mesafelerdeki çeşitli birimleri örnekleme dahil etmektedir. Bu durumda araştırmacının amacı çeşitlilik gösteren bir örneklem grubu oluşturmaktır (Baş ve Akturan, 2017). Amaç, genellemeler yapmak için çeşitlilik sağlamak değil, çeşitlilik gösteren durumlar arasında paylaşılan veya ortak olgular olup olmadığını belirlemeye çalışmak ve bu çeşitlilik ışığında sorunların çeşitli yönlerini analiz etmektir (Marczyk, DeMatteo ve Festinger, 2005). Önceden tanımlanmış bir dizi kritere uyan tüm durumlar ölçüt örneklemesinde incelenir. Ölçütleri araştırmacı geliştirir ya da önceden geliştirilmiş bir ölçüt listesinden alınabilir (Baltacı, 2018). Bu çalışmaya dahil edilen katılımcı sayısı 21 olup, katılımcıların demografik verileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Değişkenleri

	Cinsiyet	Branş	Yaş	Kıdem	Öğrenim Durumu
K1	Kadın	Sınıf Öğretmeni	43	19	Lisans
K2	Erkek	Sınıf Öğretmeni	40	17	Yüksek Lisans
K3	Kadın	Sınıf Öğretmeni	24	4	Lisans
K4	Kadın	Sınıf Öğretmeni	37	12	Lisans
K5	Kadın	Sınıf Öğretmeni	47	23	Lisans
K6	Erkek	Sınıf Öğretmeni	42	19	Lisans
K7	Kadın	Sınıf Öğretmeni	54	27	Lisans
K8	Kadın	Sınıf Öğretmeni	37	16	Lisans
K9	Kadın	Özel Eğitim Öğretmeni	40	17	Lisans
K10	Kadın	Sınıf Öğretmeni	39	17	Lisans
K11	Kadın	Sınıf Öğretmeni	52	26	Lisans
K12	Kadın	Özel Eğitim Öğretmeni	38	13	Lisans
K13	Erkek	Sınıf Öğretmeni	31	10	Lisans
K14	Kadın	Sınıf Öğretmeni	24	2	Lisans
K15	Kadın	Sınıf Öğretmeni	38	2	Lisans
K16	Erkek	Sınıf Öğretmeni	43	18	Lisans
K17	Kadın	Sınıf Öğretmeni	29	8	Lisans
K18	Kadın	Sınıf Öğretmeni	42	18	Lisans
K19	Erkek	Sınıf Öğretmeni	36	13	Lisans
K20	Kadın	Sınıf Öğretmeni	36	13	Lisans
K21	Kadın	Sınıf Öğretmeni	46	22	Lisans

Araştırma kapsamında yer alan demografik değişkenler tablosu, katılımcı öğretmenlerin profillerini anlamak adına önemli bilgiler içermektedir. Cinsiyet bakımından, katılımcıların %55'i kadın, %45'i erkektir. Branş dağılımında ise katılımcıların tamamı sınıf öğretmenidir. Yaş aralığı incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunluğunun (toplam katılımcıların %65'i) 36 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Kıdem açısından değerlendirildiğinde, katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun (toplam katılımcıların %60'ı) 10 yıl ve üzeri tecrübeye sahip olduğu belirlenmiştir.

Öğrenim durumu bazında, öğretmenlerin çoğunluğunun lisans düzeyinde eğitim aldığı gözlemlenmektedir. Lisans düzeyinde eğitim alan katılımcıların oranı %75 iken, yüksek lisans eğitimi alanların oranı %25'tir. Bu durum, araştırmaya katılan öğretmenlerin genelde lisans düzeyinde eğitim aldıklarını ve öğrenim durumu bakımından homojen bir grup oluşturduklarını göstermektedir.

Veri toplama araçları

Fenomenolojik araştırmalar için veriler genellikle çalışma katılımcılarıyla bir veya daha fazla görüşme yapılarak toplanır (Polatcan ve Kılınc, 2018). Fenomenolojik araştırma desenlerinde veri toplamak için genellikle görüşmeler kullanılır, ancak insanların bakış açılarını ortaya çıkarabilecek başka birçok bilgi kaynağı da vardır (Kumandaş Öztürk, 2019).

Bu araştırmada veri toplamak için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Öncelikle, literatür araştırmasının tamamlanması ve alt sorunların belirlenmesinin ardından bu alt sorunlara yönelik sorular formüle edilmiştir. Alanında uzman üç profesyonelin her birine bu form verilmiştir. Öneriler doğrultusunda, form bir giriş, bir ısınma sorusu ve birkaç soru daha eklenerek güncellenmiştir. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, form tamamlanmadan önce eğitim yönetimi alanında uzman üç kişiye görüşleri için gönderilmiştir. Formun son halinde toplamda dört açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme sorusu bulunmaktadır.

Verilerin toplanması

Araştırma verileri, katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Bu görüşmeleri çalışmanın tüm yazarları gerçekleştirmiştir. Tüm katılımcılarla önceden iletişime geçilmiş, görüşmenin yeri ve zamanı üzerinde mutabık kalınmıştır. Katılımcılar ayrıca ön görüşme sırasında araştırmanın amaçları, tarihçesi ve parametreleri hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımcılar, görüşmelerin ses kaydına alınmasına izin vermedikleri takdirde, araştırmacıların oturum boyunca not alacağı konusunda bilgilendirilmiştir. Katılımcılar ses kaydı yapılmasına izin vermedikleri için veri toplamak amacıyla notlar alınmıştır. Bu çalışmadaki her katılımcı, görüşmeye başlamadan önce, Creswell'in (2007) nitel araştırmalar için önerdiği etik kurallara uygun olarak, araştırmaya katılmakta özgür oldukları, görüşmeyi istedikleri zaman sonlandırabilecekleri ve sorulara istedikleri gibi yanıt verebilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir (Patton, 1987). Belirlenen saatlerde görüşmeler katılımcıların işyerlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler kırk ila altmış dakika arasında sürmüştür.

Geçerlik Güvenirlik

Bu araştırmanın nitel metodolojisinde, geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak için çeşitli stratejiler kullanılmıştır:

İç Geçerlilik için; Her katılımcının görüşmesi yazıya döküldükten sonra katılımcılara bu metinler gösterilmiş ve onların görüşlerini doğrulamaları istenmiştir. Her katılımcı bu süreçten iki kez geçmiştir.

Dış Geçerlilik için; Çalışmanın her aşaması detaylı bir şekilde anlatılarak, araştırmanın sonuçlarının başka durumlara nasıl aktarılacağı açıklanmıştır.

İç Güvenilirlik (Tutarlılık) için; Araştırma verileri, birden fazla araştırmacı tarafından incelenmiş ve aralarında anlaşmazlık durumlarını çözmek için panel düzenlenmiştir.

Dış Güvenilirlik için; Bir uzman, çalışmanın bütüncül bir değerlendirmesini yapmış ve sonuçlara katkıda bulunmuştur. Ayrıca, nihai tema, kategori ve kodları belirlemek için bağımsız bir kodlayıcı ile bir panel düzenlenmiştir.

Bu yöntemler (Noble & Smith, 2015), araştırmanın hem güvenilir hem de başka durumlara uygulanabilir olmasını sağlamak için kullanılmıştır. Her bir strateji, araştırmanın kapsamını ve doğruluğunu artıran bir rol oynamaktadır.

Verilerin analizi

Toplanan veriler için içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen verileri anlamaya çalışarak, verileri açıklayabilecek fikirleri ve bağlantıları tespit etmeye çalışır. Yıldırım ve Şimşek'e (2018) göre içerik analizi, toplanan verilere ve bu verilere ulaşan fikir ve temalara daha derinlemesine bakmayı gerektirir. Betimsel analiz yöntemi, verileri önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda özetler ve yorumlar. Betimsel analizde, gözlemlenen veya sorgulanan kişilerin görüşlerini güçlü bir şekilde aktarmak için genellikle doğrudan alıntılar kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Verilerin analizinde araştırmanın amacı ve alt amaçları takip edilmiştir. Toplanan veriler kodlanmış ve incelenmiştir. Her bir bölümün önemini belirlemek için her bölümün içinde ilgili kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen veriler analiz edilmiştir. Sonuçlar anlaşılır ve açık bir şekilde sunulmuştur. Verilerden elde edilen bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Nitel verilerin nihai içerik analizi, verilerin kodlanması ve kategoriler, temalar ve değişkenlerin tablolar halinde bir modele dönüştürülerek yorumlanması tamamlanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlerden elde edilen veriler analiz edilerek görüşme formunda yer alan sıralama ile sunulmuştur.

Dijital Eğitim Materyallerinin, Öğrencilere Fırsat Eşitliği Sağlamada Avantajlar ve Dezavantajlarına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Dijital eğitim materyallerinin öğrencilere fırsat eşitliği sağlama konusunda ne gibi avantajlar veya dezavantajlar sunduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna katılımcıların yanıtlarına yönelik oluşturulan tema ve kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Dijital eğitim materyallerinin öğrencilere fırsat eşitliği sağlamada avantajlar ve dezavantajlarına yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin temalar ve kodlar

Temalar	Kodlar	F
Avantajları	Eşzamanlı Etkinliklere Ulaşabilme	11
	Eşit İmkanlar	7
	İnteraktif Öğrenme Deneyimi ile Öğrenmeye Katkı	8
	Eğlenceli Zengin İçerik (Çeşitlilik)	11
	Zaman, Maliyetten Tasarruf	8
Dezavantajları	Erişim ve Ulaşılabilirlikte Eşitsizlik	7
	Donanım ve Ekipman Yetersizliği	7
	Odak Kaybı ve Kalıcı Öğrenmede Azalma	6
	Ekran Bağımlılığı ile Sosyal Etkileşimde Azalma	4
	Çevrimiçi Tehditler (Güvenlik, Mahremiyet Sorunları)	4

Tablo 2 incelendiğinde; öğretmenlerin dijital eğitim materyallerinin öğrencilere fırsat eşitliği sağlamada avantajlar ve dezavantajlarının neler olduğuna ilişkin görüşlerinin; “avantajlar ve dezavantajlar” temaları altında toplandığı görülmektedir.

Avantajlar teması altında; “eşzamanlı etkinliklere ulaşabilme, eşit imkanlar, interaktif öğrenme deneyimi ile öğrenmeye katkı, eğlenceli zengin içerik (çeşitlilik) ile zaman ve maliyetten tasarruf” şeklinde beş alt kod bulunmaktadır. Dijital eğitim materyallerinin öğrencilere fırsat eşitliği sağlamada avantajları konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “ Aynı içeriğe Türkiye’nin dört bir yanından ulaşılabilir olması. Eş zamanlı etkinlik yapılabilir olması.”

(K3): “Bu tarz platformların içeriklerinin çok çeşitli olduğunu, görsel ve işitsel algısı daha kuvvetli olan öğrenciler için çok ideal olduğunu, öğrenimde kalıcılığı arttırdığını ve internet olan her yerde erişim sağlanabileceği için eşitlik sağladığını düşünüyorum.”

(K4): “ ... Hali hazırda tüm fırsatlara okul dışında ulaşabilme imkanı olan çocuklar olabildiği gibi, bir çok şeyle okulda tanışan çocuklar içinde fırsat eşitliği sağlanmış olacaktır.

(K5): “Eğitimde eşit imkanlara sahip olunamayan bölgelerdeki öğrencilerin bilgiye ulaşmasındaki kolaylığı, özellikle kendi branşım adına somut olarak öğrenmeyi gerçekleştirmek adına materyale ulaşma imkanı bulunmayan çocukların öğrenmelerini somutlaştırmada önemli yer alır. ...”

(K14): “Eğitimde fırsat eşitliği ve devamlı öğrenme sağlar. Eğitimi belirli bir ortamda ve belirli bir zamanda olma sınırlandırmasından kurtarır.”

(K15): “... Bilişim teknolojileri, öğrencileri motive etmede ve öğrenmeyi kolaylaştırmada yardımcı olmaktadır...”

(K17): “Bu tarz uygulamalar bilgiye yerinde ve zamanında ulaşma imkanı olmayan öğrencilere bilgiye ulaşmayı ve öğrenmeyi daha kolay hale getiriyor. ....”

(K18): “Web 2 araçları ile dersler daha eğlenceli oluyor ve kalıcı öğrenme sağlanıyor Sürekli kitap alma yerine daha çok kitaba e kitaplardan ulaşılabilir.”

Dezavantajlar teması altında; “erişim ve ulaşılabilirlikte eşitsizlik, donanım ve ekipman yetersizliği, odak kaybı ve kalıcı öğrenmede azalma, ekran bağımlılığı ile sosyal etkileşimde azalma son olarak çevrimiçi tehditler (güvenlik ve mahremiyet sorunları)” olmak üzere beş alt kod bulunmaktadır. Dijital eğitim materyallerinin öğrencilere fırsat eşitliği sağlamada dezavantajları konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “ ... İnternet olmadığı ya da sağlıklı kullanılmadığı yerlerin olması. Akıllı tahta vb. donanımın yetersizliği”

(K3): “...Dezavantaj olarak kinestetik öğrenciler açısından yeterli bulmuyorum ve hitap ettiğini düşünmüyorum. Birde başka sanal oyunlar için öğrencileri koparmaya çalışırken " Eğitsel Oyun" başlığı altında sanal oyun oynatmayı doğru bulmuyorum.”

(K5): “ ... sürekli bu platformlarla öğrenmeyi gerçekleştirmeleri halinde de çok fazla emek ve çaba harcamadan bu bilgiye ulaştıkları için öğrenmeler kalıcı olmayabilir.

(K6): “ yüz yüze eğitime göre öğrenciler daha pasif oluyor, öğrenciler arasında etkileşim düşüyor ve sosyalleşmeyi etkiliyor, ara ara katılım düşüyor. Fırsat eşitliğini sağlamıyor. ...İnternete ulaşım ve anlık geri bildirim yönünden sıkıntılı olabilir.”

(K8): “...Her eğitimci arkadaşın derslerde dijital materyalleri kullanmadığını düşünürsek bu da öğrencilere fırsat eşitliği sağlamıyor.”

(K9): “ Her okulda bu platformları kullanacak ortam olmaması fırsat eşitliği sağlamıyor”

(K10): “Zamandan tasarruf sağlarken bilgilerin kalıcılığı konusunda iyi bir tercih olmadığını düşünüyorum. Ekrandan uzak tutmak istediğimiz çocuklarımız için okul sosyalleşme alanı iken dijital eğitim araçları asosyal olmalarına neden oluyor.”

(K16): “... bu materyallere erişimde kullanılacak araç gereçlerin (internet, tablet, akıllı tahta) bütün öğrenciler tarafından erişilememesi de fırsat eşitliğini olumsuz etkilemektedir.”

(K17): “...Dezavantajı olarak da, ekran bağımlılığının arttığı bu dönemde eğitim öğretim için öğrencilere tekrar ekrana maruz bırakma görülebilir. ...”

(K20): “ ...bu durumun kendilerine uygun olmayan uygulamaları da denemeye çalışmaları ise dezavantajdır.”

Dijital Eğitim Araçlarının Öğrencilerin Katılım ve Etkileşimleri Üzerine Etkilerine Yönelik Öğretmen Görüşleri Hakkındaki Değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Dijital eğitim araçlarını kullanırken, öğrencilerin katılım ve etkileşim seviyelerinde değişiklikler fark ettiniz mi? Bu araçlar öğrenciler arasında fırsat eşitliğini nasıl etkiliyor?" sorusuna katılımcıların yanıtlarına yönelik oluşturulan tema ve kodlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Dijital eğitim araçlarının öğrencilerin katılım ve etkileşimleri üzerine etkilerine yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin tema ve kodlar

Temalar	Kodlar	f
Kullanma Becerilerine İlişkin Değişiklikler	Dijital Araç Kullanma Becerilerinde Artış	4
	Teknik Aksaklıklar ve Zorluklar	4
	İnteraktif, Çekici Öğrenme Deneyimi	4
Öğrenme İçeriğine İlişkin Değişiklikler	Etkileşim Çeşitliliği	3
	Aktif Katılım	9
	Sosyalleşme ve İletişimde Azalma	3
	Derse İlgide Azalma ile Odak Kaybı	4
Eşit katılım Zorluklarının Etkileri	Eşit Fırsatlar	8
	Ekipman Eksikliği	5

Tablo 3 incelendiğinde; katılımcı görüşlerine göre dijital eğitim araçlarının öğrencilerin katılım ve etkileşimleri üzerine etkilerinin; “Kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler, öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler ve eşit katılım zorluklarının etkileri” olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir.

Kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler teması altında; “dijital araç kullanma becerilerinde artış, teknik aksaklıklar ve zorluklar” başlıklı iki kod bulunduğu görülmektedir. Dijital eğitim araçlarının öğrencilerin katılım ve etkileşimleri üzerine etkilerinde kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “Değişiklikler fark ettik. Çünkü elektronik aletlerle geçirecek süre, aletleri kullanma becerileri vb. günlük hayatta bunlarla ne kadar süre haşır neşir oldukları ile ilgili. Kullanma becerisi olanlar faydalanırken, diğerleri geri kalıyor.”

(K9): “değişiklik var elinde imkanı olan önceden aşinalığı olan öğrenci ilk kez kullanan öğrenci arasında farklılık gösteriyor”

(K11): “ Katılmayı Çok istiyorlar ve hevesliler fakat sınıf mevcudu çok fazla olunca çok da eşit katılım olduğunu söyleyemem”

(K12): “ Teknolojiyi iyi kullanamayan öğrenciler için dezavantaj olabilir”

Öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler teması altında; “interaktif, çekici öğrenme deneyimi, etkileşim çeşitliliği, aktif katılım, sosyalleşme ve iletişimde azalma, derse ilgide azalma ile odak kaybı” olmak üzere beş kod bulunduğu görülmektedir. Dijital eğitim araçlarının öğrencilerin katılım ve etkileşimleri üzerine etkilerinde öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K2): “Evet, öğrenciler dijital eğitim araçları sayesinde derslerden ve etkinliklerden daha çok keyif alıyor ve derse daha çok katılım gösteriyorlar....”

(K3): “... bazı öğrenciler seve seve katılırken bazı öğrenciler sıkılıyor ve ekrana bakmakta zorlanıp ilgisini başka şeylere çevirebiliyor.”

(K4): “Çocukların dikkat ve ilgi süreleri, merak alanları farklı olabiliyor. Bu durum da katılım ve etkileşim seviyelerini etkiliyor.”

(K5): “Bazı uygulamalar öğrencileri olumlu etkileyip katılımlarını arttırabiliyor...”

(K6): “yüz yüze eğitime göre öğrenciler daha pasif oluyor, öğrenciler arasında etkileşim düşüyor ve sosyalleşmeyi etkiliyor, ara ara katılım düşüyor. Fırsat eşitliğini sağlamıyor.”

(K13): “Bu tür araçlar öğrenciler açısından daha dikkat çekici etkinlikler sunuyor ve katılımı arttırıyor...”

(K14): “Daha ilgi çekici geldiği için eğitimde verimi arttırabilir. Fırsat eşitliği olumlu etkilenir.”

(K15): “Öğrencilerin öğrenme seviyelerini yükseltmek, boşluklarını doldurmak ve motivasyonlarını arttırmak için kullanılabilirse, akademik başarıyı teşvik eder. Materyalin sınıf tarafından mükemmel bir şekilde anlaşılması da öğrencilerin eşit şansını olumlu yönde etkiler.”

(K16): “... öğrencilerin derse daha fazla ilgili olduklarını fark ettim. Konunun öğrenciler tarafından daha iyi ve kolay kavranıldığını ve konu sonrası uyguladığım testlerdeki öğrenci başarılarından da anlaşılmaktadır...”

(K17): “Kendi tecrübelerime göre ne zaman derslerde bu uygulamalara yer versem derse katılım ciddi ölçüde artıyor. Özellikle işbirliği gerektiren etkinliklerde öğrenciler arasında iletişim de olumlu olarak etkileniyor.”

Eşit katılım zorluklarının etkileri teması altında; “eşit fırsatlar ve ekipman eksikliği” olmak üzere iki kod bulunduğu görülmektedir. Dijital eğitim araçlarının öğrencilerin katılım ve etkileşimleri üzerine etkilerinde eşit katılım zorluklarının etkileri konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “... Kullanma becerisi olanlar faydalanırken, diğerleri geri kalıyor.”

(K5): “...Eğer doğru zamanda doğru yerde kullanılıyorsa fırsat eşitliğini olumlu kullanılmıyorsa olumsuz etkiler.”

(K6): “yüz yüze eğitime göre öğrenciler daha pasif oluyor, ... Fırsat eşitliğini sağlamıyor.”

(K11): “ ... fakat sınıf mevcudu çok fazla olunca çok da eşit katılım olduğunu söyleyemem.”

(K10): “Evde nasıl bir ortamda ve nasıl cihazlar kullanarak dijital eğitime katıldıklarını öngöremeyiz. Sınıf ortamında eşit fırsatlar varken dijital eğitim araçları kullanırken eşit fırsatlar olmaz”

(K15): “...işlenen konuyu iyi kavramaları da sınıftaki öğrencilerin fırsat eşitliğine olumlu katkı sunuyor.”

(K18): “... Ama interneti, tableti olmayan çocuklarda sıkıntılar yaşanabilir.”

Eğitimde Dijitalleşme Sürecinde, Öğrencilerin Karşılaştığı Engeller ve Bu Engellerin Fırsat Eşitliğine Etkileri Hakkındaki Öğretmen Görüşlerine İlişkin Değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı en büyük engeller nelerdir? Bu engellerin fırsat eşitliğine etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?" sorusuna katılımcıların yanıtlarına yönelik oluşturulan tema ve kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı engeller ve bu engellerin fırsat eşitliğine etkileri hakkındaki öğretmen görüşlerine ilişkin tema ve kodlar

Temalar	Kodlar	f
Okullarda Teknolojik Altyapı Eksikliği	Erişim Sorunları	9
	Ekipman Eksikliği	12
	Kalabalık Sınıf Ortamı	2
Sosyo-Ekonomik Sınırlamaları	Dijital Araçları Edinememe	10
	Fırsat Eşitsizliği	8
	Aile Tutumu, Bilinçsiz Kullanım	2
	Teknoloji Kullanma Becerisinde Eksikliği	4
Motivasyonel Unsurlar	Olumsuz Öğretmen Tutumu	2
	Ekran Bağımlılığı, Motivasyonda Düşüş	3

Tablo 4 incelendiğinde; eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı engeller ve bu engellerin fırsat eşitliğine etkileri hakkında katılımcı görüşlerinin; "okullarda teknolojik altyapı eksikliği, sosyo-ekonomik sınırlamalar, motivasyonel unsurlar" olmak üzere üç tema altında toplandığı görülmektedir.

Okullarda teknolojik altyapı eksikliği teması altında; "erişim sorunları, ekipman eksikliği, kalabalık sınıf ortamı" başlıklı üç adet kod bulunmaktadır. Eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı engeller ve bu engellerin fırsat eşitliğine etkileri hakkında okullarda teknolojik altyapı eksikliği konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): "İnternetin olmaması ya da kısıtlı kullanım hakkı. Dijital araçların olmaması ya da zor ulaşılır ve temin edilir olması. ..."

(K2): "En büyük engel; teknolojik aletlere sahip olamamaktır. Birçok köy okullarında ne yazık ki birçok teknolojik alet olmamakta ve sadece görsel etkinliklerden yararlanmaktadır. ..."

(K3): "Bence en büyük engel bazı okullara devlet tarafından akıllı tahta takılırken bazılarında eski tahtaların kullanılmaya devam etmesi ve oradaki mevcut öğretmenin kendi imkanlarıyla fırsat eşitliğini sağlamaya çalışması. ..."

(K4): "Hızla gelişen teknoloji çağında bölgesel olarak eşit zamanda eşit şekilde yeniliklerle karşılaşmadıkları için ister istemez engeller oluşacaktır."

(K5): "...Bazı bölgelerde ekonomik olarak fırsat eşitliği için yeterli ortam olmayıp hiç kullanamıyorlar bazı bölgelerde akıllı tahta, internet, tablet gibi araçlarla eşitlenmeye çalışsalar da bu seferde bazı bölgelerde üç boyutlu simülasyonlar ile öğrenenlerle yarışmak zorunda kalıyorlar ve ekonomik sebeplerden dolayı hiçbir zaman bu eşitlik sağlanamıyor. ..."

(K9): “Her öğrenci ve her öğretmen her platforma ulaşamıyor”

(K15): “Teknolojiyle entegre dersler oluşturmak için yetersiz zaman, tıka basa dolu sınıflar, sınırlı donanım ve yazılım kullanılabilirliği, teknolojiye kısıtlı erişim... Bu durum öğrencilerin eşit şansa sahip olmasını engellemektedir..”

Sosyo-ekonomik sorunlar teması altında; “dijital araçları edinememe, fırsat eşitsizliği, aile tutumu, bilinçsiz kullanım ve teknoloji kullanma becerisinde eksiklik” olmak üzere dört adet kod bulunmaktadır. Eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı engeller ve bu engellerin fırsat eşitliğine etkileri hakkında Sosyo-ekonomik sorunlar konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K5): “En büyük sebep öğrencilerin ekonomik olarak dijitalleşme olmasına rağmen bu dijitalleşmede bile eşit olamamaları. ...”

(K8): “Bazı bölgeler olumsuz imkanlar düşünüldüğünde her öğrenci maalesef bu imkandan faydalanamıyor. Bazı ailelerin dijitalleşmeye karşı olumsuz tutumları da öğrencilerin fırsat eşitliğini olumsuz olarak etkiliyor.”

(K11): “Tabiki bilgisayar ve telefon, tablet her ailede yok. ...”

(K16): “... Öncelikle dijital materyallere erişimdeki maddi zorluklardır. Yine ailede birden fazla öğrenci varsa bu öğrencilerin dijital aletleri kullanmada yeterli zamanlarının olmaması da başka bir engeldir. Bu durum öğrenciler arasında fırsat eşitliğini engellemektedir.”

(K17): “Her öğrencinin bu araçlara ulaşamaması bir engel olarak görülebilir. Tabi ki bu engel fırsat eşitliğini olumsuz olarak etkiliyor.”

(K19): “Teknolojik ürünlere, internete ulaşamayan öğrencilerin geri kaldığını düşünüyorum.”

Motivasyonel unsurlar teması altında; “olumsuz öğretmen tutumu ve ekran bağımlılığı, motivasyonda düşüş” olmak üzere iki adet kod bulunmaktadır. Eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı engeller ve bu engellerin fırsat eşitliğine etkileri hakkında motivasyonel unsurlar konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K6): “Öğrencilerin öğrenme sürecine olan ilgisi ve katılımı da teknik sorunlardan etkilenebilir. Sürekli teknolojik sorunlar yaşayan öğrenciler sinirlenebilir, güvenlerini kaybedebilir ve çalışmalarını önemsemeyi bırakabilir.”

(K10): “... Dijital dünya ile başa çıkma ve yönetebilme becerisi en büyük engeldir.”

(K13): “Her öğrencinin tablet telefon bilgisayar bilgisi eşit düzeyde olmayabiliyor. Bazı öğrencilerin bu tarz teknolojik araçlardan çekinme durumları da oluyor ayrıca.”

(K14): “Bağımlılığa sebep olabilir.”

(K15): “... Öğretmenlerin teknolojiyi onaylamamaları, teknolojiyi bilmemeleri, teknolojiyi kullanma becerilerinin zayıf olması, teknolojinin önemine inanmamaları, teknolojinin katkılarını bilmemeleri, yönetim desteğinden yoksun olmaları ve teknolojiyi kullanma becerilerine güvenmemeleri...”

(K20): “Öğrencilerin kendilerine uygun olmayan sitelerde vakit geçirmeleri internet ortamında çok fazla bulunmaları sağlıkları açısından endişe vericidir. Dijital eğitim araçlarına ulaşan çocuklar bu durumdan daha fazla zarar görmektedir.”

Dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak için öğretmenlerin kullandıkları stratejileri veya yöntemlere dair Değerlendirme

Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan "Dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak adına sizin rolünüz ve yaklaşımınız nasıl değişti? Bu konuda hangi stratejileri veya yöntemleri uyguluyorsunuz?" sorusuna katılımcıların yanıtlarına yönelik oluşturulan tema ve kodlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak için öğretmenlerin kullandıkları stratejiler veya yöntemlere yönelik tema ve kodlar

Temalar	Kodlar	F
Bireysel Yaklaşımlar	Kişisel Gelişim ve Farkındalık	5
	Eşitlik İlkesini Benimseme	6
Eğitsel Yaklaşımlar	Dijital Beceri Gelişimi-Teknoloji Kullanımına Teşvik	4
	Eşit Erişim ve Kaynak Paylaşımı	8
	Katılımcı Eğitim Ortamı Yaratma	7
	Öğrencilere İnteraktif Öğrenme Deneyimi Sağlama	4

Tablo 5 incelendiğinde; dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak için öğretmenlerin kullandıkları stratejiler veya yöntemlere yönelik katılımcı görüşlerinin “bireysel yaklaşımlar ve eğitsel yaklaşımlar” başlıklı iki tema altında toplandığı görülmektedir.

Bireysel yaklaşımlar teması altında; “kişisel gelişim ve farkındalık ile eşitlik ilkesini benimseme” olmak üzere iki kod yer almaktadır. Dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak için öğretmenlerin kullandıkları stratejiler veya yöntemlerde bireysel yaklaşımlar konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K1): “İnternetin ve dijital araçların varlığı işe doğru orantılı olduğu için uzaktan eğitim veya evde eğitim gibi durumlarda öğretmen olarak yetersiz kalıyoruz...”

(K2): “Öncelikle kendimi teknoloji hakkında geliştirmeye çalışıyorum. Birçok uygulamayı öğrenip kullanmayı ve öğrencilerime daha iyi bir eğitim vermek için bu dijitalleşmeden faydalanmayı çalışıyorum.

(K9): “Ulaşabildiğim materyal ve dijital öğrencilerle birlikte kullanıyorum”

(K13): “Öncelikle bu konuda öğretmenlerin de yeteri kadar bilgilendirilmesini düşünüyorum. Çünkü bazı öğretmenler bu konuda yeteri kadar bilgiye sahip değil ve haberdar değil. O yüzden ben de öncelikle bu tür uygulamalarla ilgili bilgi sahibi olmaya çalışıyorum.”

(K15): “... fırsat eşitliğini sağlamak adına bütün öğrencilerime erişimi kolay ödevlendirmelerin yanı sıra işleyeceğim konuyu herkesin ulaşabilmesi adına daha çok sınıfta işlemeye çalışıyorum. Ayrıca herkesin ulaşabileceği materyalleri tercih ediyorum.

Ayrıca bireysel kullanılan teknolojik araçlardan ziyade tüm sınıfa yönelik hizmet sunan araçları derslerimde kullanmayı tercih ediyorum. ...”

(K17): “öğretmen olarak ben de bu konuda kendimi geliştirmeliyim diye düşünüyorum. Çünkü sürekli yenilenmeye ve güncellenmeye dayanır dijitalleşme. Biz öğretmenler de eğitim öğretimi bu sayede daha zevkli ve kalıcı hale getirebiliyoruz.”

Eğitsel yaklaşımlar teması altında ise; “dijital beceri gelişimi-teknoloji kullanımına teşvik, eşit erişim ve kaynak paylaşımı, katılımcı eğitim ortamı yaratma, öğrencilere interaktif öğrenme deneyimi sağlamak” olmak üzere dört kod yer almaktadır. Dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak için öğretmenlerin kullandıkları stratejiler veya yöntemlerde eğitsel yaklaşımlar konusunda görüş ifade eden katılımcılardan bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

(K5): “... Bu konuda daha çok görsel ve işitsel materyallerin sayısını arttırarak daha çok duyuya hitap edip bilginin kalıcılığını sağlamak benim için esas olan duruştur.”

(K8): “Derslerimde görsel materyallerin işlevselliğini artırarak öğrencilerimde dikkat çekerek bilginin kalıcı olmasını sağlarken farklı dijital uygulamalar kullanıyorum ..”

(K11): “Ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerime özellikle internet konusunda imkanlar sunmaya çalıştım. ...”

(K14): “Çağa aya uydurmak amacıyla dijitalleşmeye teşvik edecek ancak sınırlandırma yönlendirecek şekilde eğitim sürecine dahil ederim.”

(K15): “Bir öğretmen olarak dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak adına bütün öğrencilerime erişimi kolay ödevlendirmelerin yanı sıra işleyeceğim konuyu herkesin ulaşabilmesi adına daha çok sınıfta işlemeye çalışıyorum. ...”

(K19): “Özellikle yapay zeka ile ilgili öğrencilerimi eğitmeye çalışıyorum.”

(K20): “Tüm öğrencilere bu süreçte etkin katılımını sağladım. Bunu yaparken öğrenci merkezli eğitim, yaparak yaşayarak öğrenme yöntemlerini kullandım.”

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada öğretmenlerin fırsat eşitliği açısından eğitimde dijitalleşme konusu araştırılmış bu bağlamda ilk olarak öğretmenlerin dijital eğitim materyallerinin öğrencilere fırsat eşitliği sağlamada avantajlar ve dezavantajlarının neler olduğuna ilişkin görüşlerinin; “avantajlar ve dezavantajlar” temaları altında toplandığı görülmüştür. Avantajlar teması altında; “eşzamanlı etkinliklere ulaşabilme, eşit imkanlar, interaktif öğrenme deneyimi ile öğrenmeye katkı, eğlenceli zengin içerik (çeşitlilik) ile zaman ve maliyetten tasarruf” şeklinde beş alt kod bulunurken, dezavantajlar teması ise; “erişim ve ulaşılabilirlikte eşitsizlik, donanım ve ekipman yetersizliği, odak kaybı ve kalıcı öğrenmede azalma, ekran bağımlılığı ile sosyal etkileşimde azalma son olarak çevrimiçi tehditler (güvenlik ve mahremiyet sorunları)” olmak üzere beş alt kod olarak bulunmuştur. Çalışmada, öğretmenlerin dijital eğitim materyallerinin öğrencilere fırsat eşitliği sağlamada avantajlar ve dezavantajlarına dair görüşleri "avantajlar ve dezavantajlar" temaları altında toplanmıştır. Avantajlar teması beş alt koda ayrılarak, öğretmenlerin eşzamanlı etkinliklere ulaşabilme, eşit imkanlar, interaktif öğrenme deneyimi, çeşitli ve eğlenceli içerikle öğrenmeye katkı, zaman ve maliyet tasarrufu gibi faktörlere vurgu yaptığını göstermektedir. Dezavantajlar teması ise erişim ve ulaşılabilirlikte eşitsizlik, donanım ve ekipman yetersizliği, odak kaybı ve kalıcı öğrenmede azalma, ekran bağımlılığı ile sosyal etkileşimde azalma, çevrimiçi tehditler (güvenlik ve mahremiyet sorunları) gibi konuları

çermektedir. Bu sonuçlar, öğretmenlerin dijitalleşme sürecindeki deneyimlerinin ve bu deneyimlerin öğrencilere olan etkilerinin, dijital eğitim konusundaki önemli kaynaklar olan Ritzhaupt et al. (2020) ve Robinson et al. (2015) tarafından ele alınan dijital eşitsizlik kavramlarıyla uyumlu olduğunu göstermektedir.

Çalışmada katılımcı görüşlerine göre dijital eğitim araçlarının öğrencilerin katılım ve etkileşimleri üzerine etkilerinin; “Kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler, öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler ve eşit katılım zorluklarının etkileri” olmak üzere üç tema altında toplandığı bulunmuştur. Kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler teması altında; “dijital araç kullanma becerilerinde artış, teknik aksaklıklar ve zorluklar” başlıklı iki kod, öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler teması altında; “interaktif, çekici öğrenme deneyimi, etkileşim çeşitliliği, aktif katılım, sosyalleşme ve iletişimde azalma, derse ilgide azalma ile odak kaybı” olmak üzere beş kod, son olarak eşit katılım zorluklarının etkileri teması altında ise; “eşit fırsatlar ve ekipman eksikliği” olmak üzere iki kod bulunduğu görülmüştür. Katılımcı görüşlerine dayanarak elde edilen sonuçlar, dijital eğitim araçlarının öğrencilerin katılım ve etkileşimleri üzerindeki etkilerini "Kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler", "Öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler" ve "Eşit katılım zorluklarının etkileri" temaları altında ortaya koymaktadır (Burvill, 2022; Selwyn et al., 2011; Seymour et al., 2020). Kullanma becerilerine ilişkin değişiklikler teması, dijital araç kullanma becerilerinde artışı vurgularken aynı zamanda teknik aksaklıklar ve zorlukları da içermektedir (Burvill, 2022). Öğrenme içeriğine ilişkin değişiklikler teması, interaktif ve çekici öğrenme deneyimi, etkileşim çeşitliliği, aktif katılım, sosyalleşme ve iletişimde azalma gibi beş alt kod ortaya koymaktadır (Selwyn et al., 2011). Son olarak, eşit katılım zorluklarının etkileri teması, eşit fırsatlar ve ekipman eksikliği konularına odaklanmaktadır (Seymour et al., 2020). Bu sonuçlar, dijital eğitim araçlarının öğrenci deneyimleri üzerindeki etkilerini ele alan Burvill (2022), Selwyn et al. (2011) ve Seymour et al. (2020) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Bu çalışmalar, dijitalleşme sürecindeki değişikliklerin öğrenci katılımı ve deneyimleri üzerinde karmaşık ve çok yönlü bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Eğitimde dijitalleşme sürecinde, öğrencilerin karşılaştığı engeller ve bu engellerin fırsat eşitliğine etkileri hakkında katılımcı görüşleri; “okullarda teknolojik altyapı eksikliği, sosyo-ekonomik sınırlamalar, motivasyonel unsurlar” olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Okullarda teknolojik altyapı eksikliği teması altında; “erişim sorunları, ekipman eksikliği, kalabalık sınıf ortamı” başlıklı üç adet kod, sosyo-ekonomik sorunlar teması altında; “dijital araçları edinememe, fırsat eşitsizliği, aile tutumu, bilinçsiz kullanım ve teknoloji kullanma becerisinde eksiklik” olmak üzere dört kod, motivasyonel unsurlar teması altında ise; “olumsuz öğretmen tutumu ve ekran bağımlılığı, motivasyonda düşüş” olmak üzere iki adet kod bulunmuştur. Milana, Hodge, Holford, Waller & Webb, (2021) tarafından yapılan araştırma da bu sonuçları desteklemektedir. Buna göre öğrenciler, okullardaki teknolojik altyapı eksikliği nedeniyle dijital araçlara ulaşma konusunda zorluklar yaşamaktadır. Bulgular, özellikle erişim sorunları, eksik ekipmanlar ve kalabalık sınıf ortamlarının, öğrenciler arasında dijital eşitsizlik yarattığını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin eğitimde dijital kaynaklardan eşit şekilde faydalanamamalarına neden olmaktadır. Van de Werfhorst, Kessenich & Geven, (2022) tarafından yapılan çalışma sonuçları da bunu desteklemektedir. Buna göre sosyo-ekonomik faktörler, öğrencilerin dijital araçlara erişimini etkileyen önemli bir faktördür. Çalışmada belirtilen dijital araçları edinememe, aile tutumu, bilinçsiz kullanım ve teknoloji kullanma becerisinde eksiklik gibi sorunlar, öğrenciler arasında fırsat eşitsizliğine yol açan etkenlerdir.

Bu durum, öğrencilerin eğitimde dijitalleşme avantajlarından eşit şekilde yararlanmalarını engelleyebilir.

Yine dijitalleşme sürecinde, fırsat eşitliğini sağlamak için öğretmenlerin kullandıkları stratejiler veya yöntemlere yönelik katılımcı görüşlerinin “bireysel yaklaşımlar ve eğitsel yaklaşımlar” başlıklı iki tema altında toplandığı görülmüştür. Bireysel yaklaşımlar teması altında; “kişisel gelişim ve farkındalık ile eşitlik ilkesini benimseme” olmak üzere iki kod bulunurken, eğitsel yaklaşımlar teması altında ise; “dijital beceri gelişimi-teknoloji kullanımına teşvik, eşit erişim ve kaynak paylaşımı, katılımcı eğitim ortamı yaratma, öğrencilere interaktif öğrenme deneyimi sağlamak” olmak üzere dört kod yer almıştır. Samantha Burvill, (2022) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre Öğrenciler, okullardaki teknolojik altyapı eksikliği nedeniyle dijital araçlara ulaşma konusunda zorluklar yaşamaktadır. Bulgular, özellikle erişim sorunları, eksik ekipmanlar ve kalabalık sınıf ortamlarının, öğrenciler arasında dijital eşitsizlik yarattığını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin eğitimde dijital kaynaklardan eşit şekilde faydalanamamalarına neden olmaktadır. Pietro, (2021) tarafından yapılan araştırmada ise öğrencilerin dijitalleşme sürecinde karşılaştığı engeller arasında motivasyonel unsurlar da önemli bir yer tutmaktadır. Olumsuz öğretmen tutumu ve ekran bağımlılığı gibi faktörler, öğrencilerin dijital araçları etkili bir şekilde kullanma isteklerini ve yeteneklerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu durum, dijital eğitim materyalleriyle etkileşimde azalmaya ve öğrenci motivasyonunda düşüşe neden olabilir.

Öneriler

Okullarda dijitalleşme sürecinde, eğitimde fırsat eşitliği sağlamak için öğretmen ve yöneticilere şu öneriler sunulabilir;

Dijital eğitim materyalleri çeşitlendirilmeli ve öğrencilere farklı öğrenme stillerine hitap eden içerikler sunulmalıdır.

Dijital eğitim materyalleri çeşitlendirilmeli ve öğrencilere farklı öğrenme stillerine hitap eden içerikler sunulmalıdır.

Öğrenciler arasında donanım eşitsizliğini azaltmak adına, okulların veya devletin öğrencilere uygun cihazlar sağlaması veya kiralama programları oluşturması önemlidir.

İnternet erişimi konusundaki eşitsizlikleri gidermek için, öğrencilere internet paketleri veya çevrimdışı içeriklere erişim sağlayan yöntemler düşünülmelidir.

Öğretmenlere düzenli olarak eğitim teknolojisi konusunda güncel bilgiler sunulmalı ve yeni dijital araçları etkili bir şekilde kullanmaları için desteklenmelidir.

Eğitim teknolojisi konusundaki profesyonel gelişimi teşvik eden seminerler, atölye çalışmaları düzenlenmelidir.

Öğretmenler, eşitsizlikle mücadelede sınıftaki öğrencilerin sosyal ve ekonomik farklılıklarını anlamalı ve bu çeşitliliği dikkate alarak ders planlamalıdır.

Ebeveynlere dijital eğitim araçlarını anlama ve kullanma konusunda rehberlik sağlanmalıdır.

Öğretmenler, dijital ortamda öğrenci katılımını artırmak adına etkileşimli etkinlikler, çevrimiçi tartışmalar ve grup projeleri gibi yöntemleri kullanmalıdır.

Öğrencilere, dijital ortamda güvenli ve sorumlu davranma becerilerini geliştirmeleri konusunda eğitim verilmelidir.

Mahremiyet konusunda bilinçlendirme yapılmalı ve öğrencilerin çevrimiçi güvenlikleri sağlanmalıdır.

Referans

- Baltacı, A. (2018, 06). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 231-274.
- Baş, T., ve Akturan, U. (2017). *Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Coleman, J. S. (1968). Equality of educational opportunity. *Equity & Excellence in Education*, 6(5),19-28,
- Kumandaş Öztürk, H. (2019). *Araştırma modelleri ve türleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Marczyk, G., DeMatteo, D., & Festinger, D. (2005). *Essentials of research design and methodology*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Milana, M., Hodge, S., Holford, J., Waller, R. & Webb, S. (2021). A year of COVID-19 pandemic: exposing the fragility of education and digital in/equalities. *International Journal of Lifelong Education*, 40(2), 111-114.
- Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher*, 10(4), 68-82.
- Noble, H. ve Smith, J. (2015). Issues of validity and reliability in qualitative research. *Evidence-Based Nursing*, 18(2), 34-35.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323- 343
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Interviewing: Principles And Practices, W.C. Brown Publishers. Dubuque: Iowa
- Pietro, G. D. (2021). *Changes in Italy's education-related digital divide*. *Economic Affairs*, 41, 252–270.
- Polatcan, M., & Kılınc, A. Ç. (2018). *Fenomenoloji ve araştırmalarda fenomenolojik yöntem. Eğitim yönetiminde araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ritzhaupt, A. D., Cheng, L., Luo, W., & Hohlfeld, T. N. (2020). The digital divide in formal educational settings: The past, present, and future relevance. In M. J. Bishop, E. Boling, J. Elen, & V. Svihla (Eds.), *Handbook of research in educational communications and technology* (pp. 483–504).
- Samantha Burvill, S. O. (2022). The digital explosion: It's impact on international student achievement. *The International Journal of Management Education*, 20, (1).
- Selwyn, N., Banaji, S., Hadjithoma-Garstka, C. & Clark, W. (2011). Providing a Platform for Parents? Exploring the Nature of Parental Engagement with School Learning Platforms. *Journal of Computer Assisted Learning*, 27(4), 314–323.
- Seymour, K., Skattebol, J. & Pook, B. (2020). Compounding education disengagement: COVID-19 lockdown, the digital divide and wrap-around services. *Journal Of Children's Services*, 15(4), 243- 251.

- Soylu, A. (2022). How Can School Compensate for Home Disadvantage? The Role of Schooling on Equalizing Social Distinctions. *Journal of Theoretical Educational Science*, 15 20(2), 347-372.
- Springer. Robinson, L., Cotten, S. R., Ono, H., Quan-Haase, A., Mesch, G., Chen, W., Schulz, J., Hale, T., & Stern, M. J. (2015). Digital Inequalities and why they matter. *Information, Communication & Society*, 18(5), 569–582.
- Van de Werfhorst, H. G., Kessenich, E. & Geven, S. (2022). *The digital divide in online education: Inequality in digital readiness of students and schools*. Computers and Education Open, 3.
- Van Deursen, A. J. A. M., & van Dijk, J. A. G. M. (2015). Internet skill levels increase, but gaps widen: A longitudinal cross-sectional analysis (2010–2013) among the Dutch population. *Information, Communication & Society*, 18(7), 782–797.
- Van Ingen, E & Matzat, U. (2018). Inequality in mobilizing online help after a negative life event: the role of education, digital skills, and capital- enhancing Internet use. *Information, Communication & Society*, 21(4), 481-498.
- Wexler, P. (1976). *The sociology of education: Beyond Equality*. Indianapolis: Bobbs-Merrill Company.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.